

VÍCTOR FERRO: UNA RECERCA QUE DEMANA CONTINUÏTAT

Isidre Lluçà i Sabarich

Jurista i secretari de l'Administració local

Una de les virtuts de l'obra de Víctor Ferro és que es tracta d'aquella tasca de recerca que sens dubte ha de servir, com expressa ell amb les seves pròpies paraules, «de fonament, bastida i punt d'arrancada» d'una acció de recerca que entenc —i entre tots els actors compromesos ho hauríem de promoure i potenciar— que no s'hauria d'ajornar en el temps per al bé d'aquest país. L'autor ens diu:

De fet, i sense falsa modèstia, podem pretendre haver subministrat també en aquest aspecte un panorama prou complet i estructurat, una mena de fitxer provisional que esperem que podrà servir (no és altra l'ambició d'aquest llibre) de fonament, bastida i punt d'arrancada o, si més no, d'estímul dels treballs que, *inajornablement* [la cursiva és de qui signa el present treball], han de treure de l'oblit allò que és no solament un aspecte substancial del nostre passat sinó també l'expressió més madura i original d'una tradició europea que s'entroncà definitivament, per a nosaltres, a la primeria del segle XVIII. (Ferro, 1987, p. 5)

En el marc d'aquest magnífic treball d'investigació que Ferro posa de manifest en el seu llibre *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, una de les coses més rellevants —des del meu punt de vista— és que fa visible un important i sensible nombre de juristes —i llurs publicacions, gairebé la totalitat en llatí— del nostre país. Considero que és essencial destacar aquesta característica del llibre esmentat, per la valuosa aportació que significa.

El seu estudi i la seva anàlisi ens donen un total de vint-i-nou juristes il·lustres,¹ gairebé tots —llevat de distingides excepcions— rotundament desconeguts per molts professionals de les ciències jurídiques. Personatges de l'estudi dels quals hom pot obtenir una molt valuosa font de coneixement del, i sobre el, dret públic català,

1. En aquesta relació de juristes s'han tingut en compte exclusivament els que són del país i del període comprès entre el segle X —tot i que el primer jurista que esmenta Ferro és del segle XIII— i el començament del XVIII, més enllà de les aportacions de juristes d'altres indrets i/o d'èpoques més recents.

de manera que es fa imprescindible —i inajornable, insisteixo, en paraules del mateix Ferro— procedir a l'estudi d'aquest important i ric llegat jurídic.

Cal destacar, a més a més i per si el fet en si mateix —la visibilitat d'aquesta extensa i essencial obra— no fos prou rellevant, que gairebé la totalitat de les publicacions utilitzades per al seu treball provenen de la pròpia biblioteca particular de Víctor Ferro, fet que, davant un hipotètic projecte per al seu estudi, en facilitaria, i molt, el desenvolupament del programa.

Ens diu Ferro en la introducció del llibre, en un to de manifesta modèstia, però també de retret per la poca atenció que el tema ha merescut fins avui dia:

L'objecte del present llibre és donar al públic lector català, de manera introductòria i no gaire especialitzada, una visió general del que eren les institucions polítiques i administratives de Catalunya a la vetlla de l'agonia que culminà en la jornada tràgica i gloriosa de l'Onze de setembre de 1714. Ens hem esforçat, doncs, a oferir, dintre els límits i la intenció anunciats —i tan completament com ens ha estat possible—, un quadre sincrònic d'aquestes institucions. Malgrat el caràcter provisional i —donat l'estat de la bibliografia sobre el tema— inevitablement incomplet d'aquest assaig, hem cregut necessari de presentar un aspecte del nostre passat col·lectiu que, ara com ara, no podem dir que hagi rebut l'atenció continua i aprofundida que es mereix. (Ferro, 1987, p. 1)

La relació de juristes inclosos en el seu llibre i que són l'objecte d'aquesta comunicació és la que es dona a conèixer en el quadre següent:

<i>Juristes catalans utilitzats per Víctor Ferro en el seu llibre</i> El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta			
1	Pere Albert	s. XIII-1261	Canonge de Barcelona i jurista
2	Jaume de Montjuïc	s. XIII-1321	Jurista, jutge a Barcelona i professor de dret a Bolonya
3	Francesc Eiximenis	1330-1409	Eclesiàstic, filòsof, humanista i jurista
4	Jaume Marquilles	1368/1370-1451/1455	Eclesiàstic i jurista
5	Guillem Vallseca	s. XIV-1412	Jurista i advocat fiscal

6	Jaume Vallseca	s. XIV-1430	Jurista
7	Jaume Callís	1364/1370-1434	Jurista, advocat fiscal, conseller reial i jutge de la Reial Audiència
8	Acaci Antoni de Ripoll	1578-1660	Jurisconsult, catedràtic de lleis i jutge
9	Francesc Ferrer i Nogués	1572-s. XVII	Doctor en dret civil i en dret canònic, jutge reial a Lleida
10	Antoni Olibà	1534-1604	Jurista i auditor de l'Audiència Reial
11	Lluís de Peguera	1540-1610	Jurista i lloctinent del Principat
12	Tomàs Mieres	1400-1474	Jurista, doctor en dret, canceller reial
13	Miquel Sarrovira	1514-1604	Jurista i polític
14	Francesc Solsona	s. XV-s. XVI	Jurisconsult i notari. President de la Generalitat 1527-1530
15	Andreu Bosch	1570-1628	Religiós, advocat, jutge i historiador
16	Joan Pere Fontanella	1575-1649	Jurista i polític
17	Francesc de Gilabert i d'Alentorn	s. XVI-1638	Tractadista politicoeconòmic
18	Jaume Càncer	1559-1631	Advocat i jurista
19	Cristòfor Crespí de Valldaura	1599-1672	Jurisconsult i polític valencià
20	Miquel Ferrer	1526-s. XVII	Jurista
21	Iosepho Ramonio	s. XVI/XVII-s. XVII	Jurisconsult

22	Joan Pau Xetmar (Xammar) i de Sala	s. XVII	Jurista, doctor en dret, assessor de la batllia general, membre del Consell Reial
23	Antoni de Vilaplana	s. XVII	Professor de dret civil, jutge, veguer i batlle de Barcelona
24	Miquel de Cortiada	s. XVII-1691	Doctor en dret, catedràtic de dret romà, regent de la Real Audiència
25	Llorenç Matheu i Sanç	1618-1680	Jurista i humanista
26	Bonaventura Tristany-Bofill i Benac	s. XVII-1714	Eclesiàstic, jurista i membre de la Reial Audiència
27	Miquel de Calderó	s. XVII-s. XVIII	Eclesiàstic jurista i catedràtic de dret civil a la Universitat de Barcelona
28	Francesc Grases i Gralla	1658-1744	Jurista i advocat fiscal de la Generalitat
29	Ramon Frederic de Vilana-Perles i Camarasa	1663-1741 (Viena)	Doctor en dret civil canònic, notari reial

De la lectura del llibre de Víctor Ferro es desprèn que el tresor contingut en el conjunt de les obres dels autors esmentats és d'una dimensió extraordinària i que, per tant i sense cap mena de dubte, és imprescindible escometre'n l'anàlisi i l'estudi. El ric llegat que aquests juristes ens han deixat, ha de sortir a la llum i ha d'ésser posat a l'abast dels estudiosos i investigadors. La informació i els coneixements continguts en llurs obres són d'un valor incalculable i al mateix temps una font essencial per a conèixer en profunditat les arrels d'aquell dret públic català que ara reivindiquem amb èmfasi.

En un país normal, un país orgullós del seu passat com a fonament del seu present i el seu futur, aquesta immensa obra estaria més que analitzada i estudiada. Cal, doncs, bastir un projecte, seriós i rigorós, per a procedir a treure de l'oblit tot aquest coneixement i posar-lo a l'abast de les generacions presents i futures. Un projecte el desenvolupament del qual inclogui una primera fase de traducció al català d'aquestes obres, car, com ja s'ha dit, la immensa majoria són en llatí; i una segona fase en la qual, una vegada traduïdes, caldrà publicar-les i posar-les a l'abast de tots els investigadors

interessats en la recerca, la qual hauria de ser, al mateix temps, incentivada a parts iguals per l'acadèmia i les institucions del nostre país.

Per a Víctor Ferro, aquesta notable munió de doctes juristes² fou un grup de destacats autors que, de manera fidel, van dedicar la seva obra a glossar i recollir les lleis del país. Ferro se sorprèn que després de l'11 de setembre, després dels decrets de Nova Planta, l'ús d'aquest marc jurídic s'evapora i desapareix només en un parell de generacions, de manera que s'esvaeix totalment fins a avui mateix. Segons el que es desprèn del que aporta Ferro, aquesta avinentesa es dona a causa de dues circumstàncies cabdals: la primera és que intel·lectualment a Europa s'imposava un nou model absolutista i, per tant, el dret públic català formava part d'un marc jurídic del passat; i la segona és la manca d'interès pràctic i la comoditat que proporciona no haver d'anar a contracorrent. Diu Ferro:

Més alarmant encara és l'estranya persistència d'aquell oblit i d'aquesta inhibició en qüestions de dret i institucions públiques un cop canviat aquest panorama ideològic i polític. Cert que les noves concepcions que el substituïren continuaven, amb uns altres punts de partida, la línia voluntarista i eren, per tant, alienes a la tradició institucional de Catalunya, i es movien, endemés, en el marc d'un Estat nou, molt més ample. Potser per això el particularisme jurídic i institucional de la Catalunya moderna s'ha concentrat en el dret privat i ha predominat llargament davant els problemes del dret públic un desinterès entre cínic i malfiat. (Ferro, 1999, p. 459-460)

2. De la presumible qualitat dels juristes de l'època, ens dona una idea Maspons i Anglès: «Una constitució de les Corts de Sant Cugat de 1419, diu que els jutges han d'ésser de “bona fama, sciència e consciència, tements Déu e amants justícia” (Const., vol. III, llib. 1, tít. 7, llei 3). I una altra de les de Barcelona de 1503 resumeix llurs qualitats dient que han d'ésser “hàbils y suficientes” (Const., vol. I, llib. 1, tít. 38, llei 6). Cal doncs reunir les condicions legals, i així mateix ésser, de fet, digne d'ocupar el lloc. Una constitució, ja esmentada, de les Corts de Montçó de 1585, dona idea del que ha d'ésser aquesta suficiència, amb aquestes paraules: “hàjan d'ésser doctors de Universitat aprovada y tenir per lo menys quatre anys de pràctica, havent advocat quatre anys complerts” (Const., vol. I, llib. 1, tít. 49, llei 6). És de notar que la pràctica no ha d'ésser judicial sinó d'advocacia. I encara és més remarcable que, segons aquest text, la meitat dels adjunts assessors setmaners del tribunal, hagin d'ésser novicis en la carrera: “y los quatre consellers del mateix prior, que-s diuen semmaners, hajen de ésser nomenats de la mateixa manera, ço és, dos dels antics, que hàjan practicat quatre anys, y altres dos dels nous”. Cal tenir present, a aquest efecte, que per a obtenir el títol d'advocat, era condició precisa ésser examinat “per los prohoms de quiscun loc, ensemps ab los altres savis en Dret” (Const., vol. I, llib. 2, tít. 6, llei 1). Els prohoms són una representació ciutadana allunyada del professionalisme, per als quals la idoneïtat no podia pas consistir en abstraccions i teories. Una constitució de les Corts de Montçó de 1585 que es refereix a la professió notarial, estatueix que per a obtenir el títol, no és suficient demostrar la ciència que fa al cas, sinó que l'aspirant “haja practicat en casa de notari públic, almenys per temps de quatre anys” (Const., vol. I, llib. 2, tít. 6, llei 11)» (Maspons, 1932, p. 69-70).

Certament, no es tracta només del quasi nul interès per la recerca sobre aquest conjunt de juristes i la seva obra, sinó que la queixa de Ferro va més enllà, car des dels decrets de Nova Planta fins avui, l'estudi i la recerca sobre la realitat jurídica del país s'han centrat pràcticament de manera exclusiva en el dret públic tributari del model estatal. Perquè una cosa és el dret públic català propi, i una altra de ben diferent és el dret públic fet a Catalunya dins el marc jurídic espanyol, així com la cultura jurídica dominant, que eren i són els de l'Estat espanyol, de manera que qualsevol intent de nou plantejament i de doctrina innovadora s'havia —i s'ha— de contraposar a la continuïtat dels esquemes coneguts i d'enfrontar amb la realitat del context jurídic dominant, sempre contrari a qualsevol interpretació diferent dels estàndards del model administratiu «normal» i distinta del discurs oficial.

Fins i tot, i amb tot, durant els períodes de la Mancomunitat i de la República, en què efectivament hi havia matèria i dret suficients, força interessants i remarcables per a ésser estudiats, malgrat les diverses vicissituds esdevingudes, encara no s'havia produït de manera generalitzada cap estudi planificat i rigorós. Ho constata contundentment Enric Argullol:

[...] la Universitat de Barcelona durant tot aquest període [la Mancomunitat de Catalunya] pel que fa a la Facultat de dret estarà absent. Com també ho va estar durant el període de la Generalitat republicana. Hi ha una dada que és molt significativa: l'any 1939 el règim franquista va depurar a la Universitat de Barcelona 130 professors dels quals només 11 eren de la Facultat de Dret; d'aquests 11, 8 explicaven economia ja que no hi havia facultat d'Economia en aquells moments. És una dada que posa molt de manifest que la Facultat de Dret, i d'alguna manera l'aparell jurídic, s'estava movent en unes coordenades molt distintes d'allò que estava passant en el país. (Argullol, 2015, p. 53-54)

Lamentablement, aquesta amarga queixa del Dr. Argullol no és gens diferent del que està succeint avui dia i, per tant, és ben vigent per a la realitat actual. Mentre el país camina en una direcció, el conjunt de l'acadèmia —llevat d'excepcions destacables i honorables— s'ho mira a distància i, per si de cas, camina en un sentit allunyat i al marge d'aquesta realitat.

Avui hem conegut —i el lector ho haurà llegit quan es publiqui la miscel·lània corresponent—, en el decurs d'aquesta interessant, i necessària, jornada sobre Víctor Ferro, la relació del protagonista del simposi amb les diverses fases de la història del país entre els segles x i xviii, i el seu profund coneixement del dret públic català, fet que ha quedat acreditat àmpliament. És per això que concretem la nostra modesta aportació en una marcada insistència en la necessitat inajornable d'adquirir el compromís de promoure un programa de recerca, dissenyat amb rigor i pensat per a tenir presència, visibilitat i utilitat, sobre tots aquests insignes juristes, la seva obra i els seus coneixements, tot prenent Víctor Ferro com a fil conductor d'aquest transcendental i magne estudi.

Tots els que ens considerem tributaris del dret públic català, que hem begut en les fonts de Víctor Ferro, però també de Francesc Maspons i Anglasesell i Francesc Eiximenis, ens hem de sentir —amb modèstia, però també amb convicció— hereus i dipositaris del valuós llegat jurídic que el conjunt de juristes esmentats han posat a la nostra disposició. Com a dipositaris d'aquest inestimable i excel·lent material, tenim l'obligació d'actuar per a recuperar-lo, actualitzar-lo i posar-lo a disposició de l'interès general, i d'instar les institucions i universitats del país a implementar un programa l'objectiu del qual sigui justament aquest: recuperar i posar a l'abast de la societat en general, els doctes juristes catalans anteriors als decrets de Nova Planta, així com la seva obra i els seus coneixements.

Acabaré amb les darreres paraules de Víctor Ferro al final del seu llibre, modestes —una vegada més—, com fou ell, però intenses i vehements:

Creiem que s'ho paga d'estudiar allò que fou una especialitat del nostre poble i que arribà a constituir-ne una característica nacional, fins al punt que tota una generació ofrenà la seva vida no per a defensar-lo per a ells sinó per protestar, en benefici de llurs descendents, de la seva espoliació. I convé fer-ho, no pas únicament per comprendre millor la nostra història, sinó per treure'n almenys una lliçó i tal vegada també aprofitar-ne el que ens pugui fer servei, o bé rebutjar-ho tot plegat com a inútil, després això si, d'haver-ho estudiat. (Ferro, 1999, p. 460)

Estem convençuts que no s'haurà de rebutjar res per inútil després d'haver-ho estudiat amb profunditat i deteniment.

BIBLIOGRAFIA

- ARGULLOL I MURGADAS, Enric. «El debat jurídic sobre el procés de la Mancomunitat de Catalunya». A: *Mancomunitat de Catalunya. Marc jurídic*. Lleida: Pagès, 2015, p. 43-57.
- FERRO, Víctor. *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo, 1999 (1a edició: 1987).
- LLUCIÀ I SABARICH, Isidre. *Postulats per a un nou model de política local a Catalunya. Esperit del dret públic català aplicat*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2017.
- MASPONS I ANGLASELL, F. *L'esperit del dret públic català*. Barcelona: Barcino, 1932 (Assaigs i Monografies; 1) (facsimil: Barcelona, Escola d'Administració Pública de Catalunya, 2006).